

KARAKTERFORSKELLE PÅ DE GYMNASIALE UDDANNELSER

23-03-2021**AF KASPER NØRGAARD KJELDSEN OG KARSTEN BO LARSEN (T:41220476)**

1. Sammenfatning

Et velfungerende karakter- og bedømmelsessystem med høj grad af uafhængighed, retfærdighed og tillid til resultaterne er en afgørende faktor for at have en effektiv uddannelsessektor, der bidrager til at løfte elevernes faglige niveau mest muligt og derigennem på længere sigt bidrager til vækst og velstand i samfundet. Derfor er det vigtigt, at elevernes karakterer udelukkende er baseret på deres faglige niveau¹.

Derfor er det bekymrende, at denne analyse viser, at der er store forskelle mellem de skriftlige års- og prøvekarakterer på de gymnasiale uddannelser, og at disse forskelle varierer betydeligt mellem mænd og kvinder, samt mellem danske elever og elever af anden etnisk herkomst end dansk. Desuden viser analysen, at der også er regionale forskelle i forhold til, hvor meget årskaraktererne afviger fra prøvekaraktererne.

Kvinderne på de gymnasiale uddannelser får gennemsnitligt en årskarakter som er 1,02 karakterpoint højere end det resultat, som de opnår ved eksamen. Til sammenligning er den samme forskel for mændene på 0,48. Ser man udelukkende på årskaraktererne, så har kvinderne et karaktergennemsnit, der ligger 0,97 over mændenes. Ved prøverne er ligger kvindernes gennemsnitlige karakterer dog kun 0,43 over mændenes. Det er således over halvdelen af karakterforskellen i årskarakterer mellem kvinder og mænd, der bliver udlignet ved prøverne.

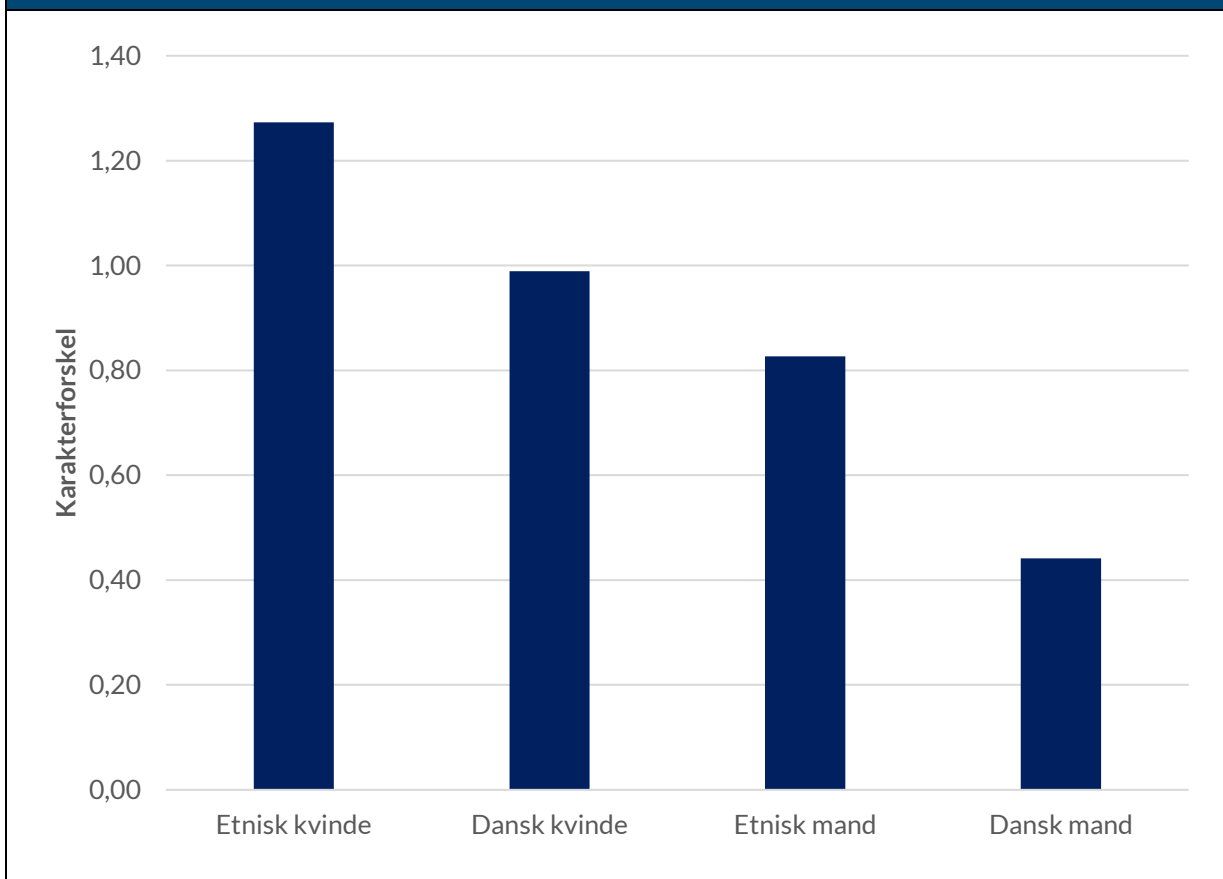
Elever med anden etnisk herkomst end dansk får på de gymnasiale uddannelser samlet set årskarakterer, der ligger 1,08 over det resultat, som de opnår ved prøverne. Til sammenligning er den samme forskel for elever af dansk oprindelse på 0,74. Her er der dog en betydelig forskel på mænd og kvinder af anden etnisk herkomst end dansk. Kvinderne af anden etnisk herkomst får således 1,27 karakterpoint højere årskarakterer end det resultat, som de opnår ved eksamen. For mændene af anden etnisk herkomst end dansk er det tilsvarende tal 0,83. Ser man udelukkende på årskaraktererne, så har kvinderne et karaktergennemsnit, der ligger 0,81 over mændenes. Ved prøverne ligger kvindernes gennemsnitlige karakterer dog kun 0,37 over mændenes. Det er således også for elever med anden etnisk herkomst end dansk isoleret set over halvdelen af karakterforskellen i årskarakterer mellem kvinder og mænd, der bliver udlignet ved prøverne.

Ud over forskelle i etnicitet og køn ser denne analyse også på geografiske forskelle i, hvor meget årskaraktererne afviger fra prøvekaraktererne. Forskellene mellem regionerne er betydelige. For de gymnasiale uddannelser samlet set er årskaraktererne således 0,89 karakterpoint over prøvekaraktererne i regionen med de største karakterforskelle (Region Sjælland). Til sammenligning ligger årskaraktererne gennemsnitligt set kun 0,63 over prøvekaraktererne i regionen med de mindste karakterforskelle (Region Midtjylland).

Karaktersystemet skal give en retfærdig og objektiv bedømmelse af elevens faglige niveau, der ikke afhænger af vedkommendes køn, etnicitet eller geografiske bopæl. Det er i den forbindelse yderst bemærkelsesværdigt og bekymrende, at nogle grupper i langt højere grad end andre grupper får højere årskarakterer end det resultat, som de kan opnå ved prøverne. Nedenstående figur viser karakterforskellene for fire udvalgte grupper. Det ses, at det især er mænd af dansk oprindelse, der har den mindste forskel mellem årskaraktererne og prøvekaraktererne. Forskellen på hvordan kvinder og mænd klarer sig i gymnasiet afhænger altså i høj grad af, hvilken vægt man lægger på årskarakterer og prøvekarakterer. Dette er et interessant resultat i forhold til at belyse, om mændene klarer sig dårligere end kvinderne i gymnasiet på grund af reelle indlæringsproblemer hos mændene, eller det i stedet skyldes udformningen af bedømmelsessystemet. Denne analyse tyder på, at sidstnævnte spiller en væsentlig rolle.

Analysen viser endvidere, at karakterforskellen for elever med anden etnisk herkomst end dansk er højere end det er tilfældet for elever af dansk oprindelse. Dette rejser et spørgsmål om, hvorvidt der – bevidst eller ubevidst – bliver givet en eller anden form etnisk "rabat" på årskaraktererne. I givet fald vil det ikke være foreneligt med en grundlæggende ambition om et retfærdigt og objektivt bedømmelsessystem.

Figur 1. Karakterforskel fordelt på køn og herkomst

Anm.: Karaktergennemsnittene beregnes udelukkende på baggrund af de skriftlige års- og prøvekarakterer. Grafen angiver forskellen mellem gennemsnittet af års- og prøvekarakterer.
Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet

2. Baggrund

Cepos udgav i januar 2021 en analyse af karakterforskelle mellem de skriftlige årskarakterer og prøvekarakterer på de gymnasiale uddannelser i Danmark. Denne analyse fokuserede på forskelle mellem de enkelte skoler. Konklusionen var, at der ser ud til at være et betydeligt problem med forskellig karaktergivning mellem gymnasierne, hvor nogle skoler år efter år i langt højere grad end andre skoler giver højere årskarakterer end det resultat eleverne opnår ved eksamen. Dette tyder umiddelbart på, at der sker en forskelsbehandling af eleverne på tværs af skolerne. Det var på den baggrund anbefalingen, at denne problemstilling burde analyseres nærmere, hvilket bl.a. vil kræve analyser af karakterforskelle på elevniveau.

På den baggrund har vi valgt også at udgive dette notat om karakterforskelle i gymnasiet, hvordan forskellene mellem års- og prøvekarakterer varierer mellem elever i forhold til køn, etnicitet og bopæl, der alle må betegnes som grundlæggende individuelle elevkarakteristika. Dette notat kan således ses som et første ”spadestik” i forhold til en nærmere belysning af karakterforskelle på elevniveau.

Analysen bygger på data fra Børne- og Undervisningsministeriets uddannelsesstatistik.¹ Års- og prøvekaraktererne stammer alle fra bevisåret 2019, hvor kun skriftlige karakterer inkluderes i analysen. Således vil karakterer i mundtlige fag såvel som opgaver og projekter blive sorteret fra. Det skyldes, at forskellen mellem års- og prøvekarakter er størst ved de skriftlige prøver, selvom de umiddelbart giver bedre mulighed for at bedømme eleverne, jf. Larsen og Larsen (2021)ⁱⁱ for en nærmere uddybning.

Forskellen mellem års- og prøvekaraktererne beregnes for elever med en almen studentereksamen (STX), merkantil studentereksamen (HHX) og teknisk studentereksamen (HTX) og de tre uddannelser samlet set.

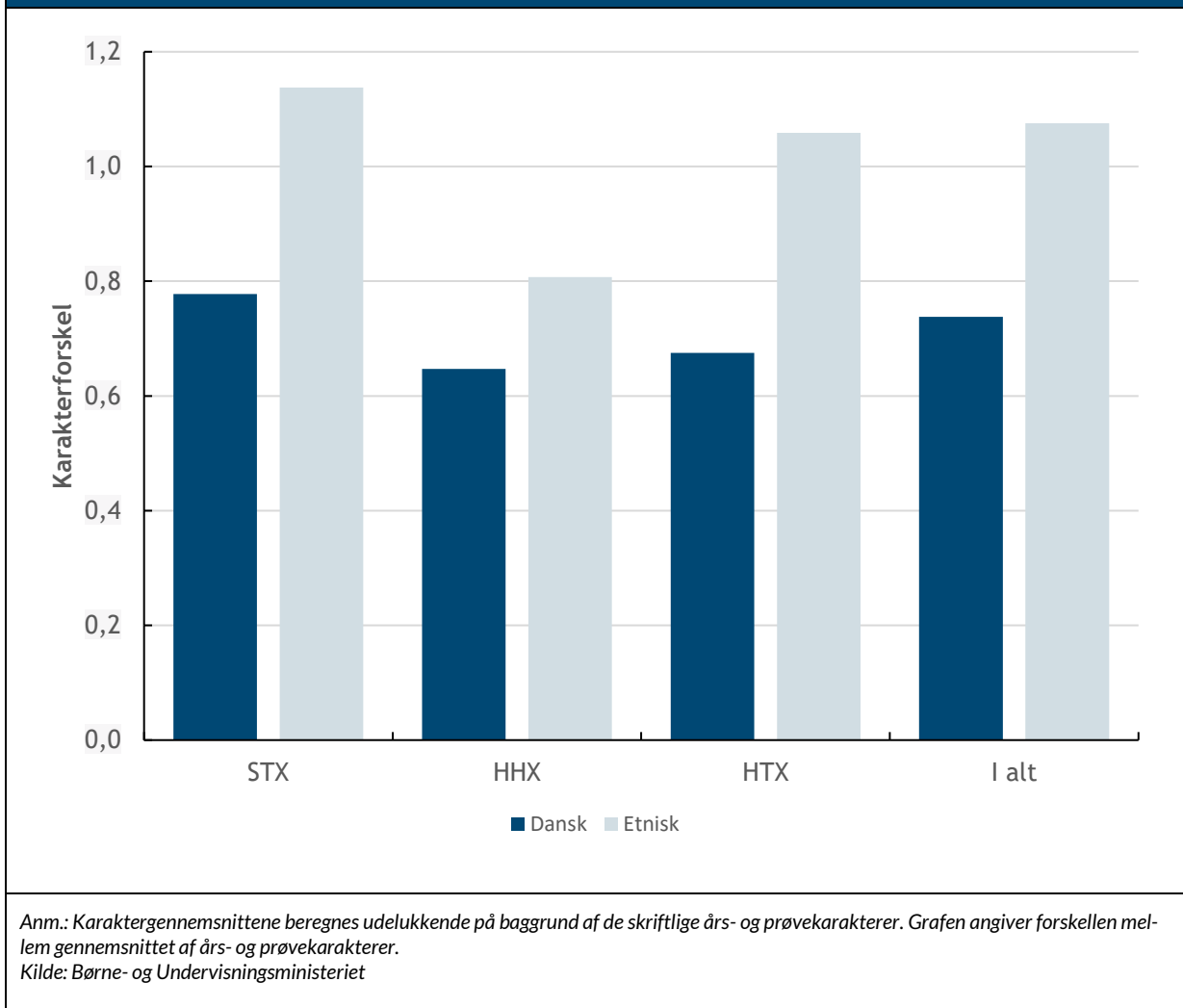
Forskellen mellem års- og prøvekaraktererne for elever af dansk herkomst er beregnet ved at udregne karaktergennemsnittet af årskaraktererne og derefter trække karaktergennemsnittet af prøvekaraktererne fra. På samme måde beregnes forskellen mellem års- og prøvekaraktererne for elever af etnisk herkomst. Resultat af disse beregninger fremgår af figur 1. Beregningsmetoden er den samme for de andre figurer om end der her i stedet differentieres på køn eller både etnicitet og køn.

3. Analyse af forskellen mellem års- og prøvekarakterer

Analysen viser, at forskellen mellem års- og prøvekarakterer på alle tre gymnasiale uddannelser fordelt på herkomst er mere end 0,6 karakterpoint for danske elever og mere end 0,8 karakterpoint for elever af anden etnisk herkomst. Dette fremgår af figur 2, hvor det også fremgår at karakterforskellen mellem elever af dansk og anden etnisk herkomst er størst på STX med karakterforskelle på henholdsvis 0,78 og 1,14 karakterpoint.

Denne forskel ses ligeledes at være mindst på HHX med en forskel på henholdsvis 0,65 og 0,81 karakterpoint for de to herkomstgrupper.

Figur 2. Karakterforskel mellem års- og prøvekarakter fordelt på herkomst

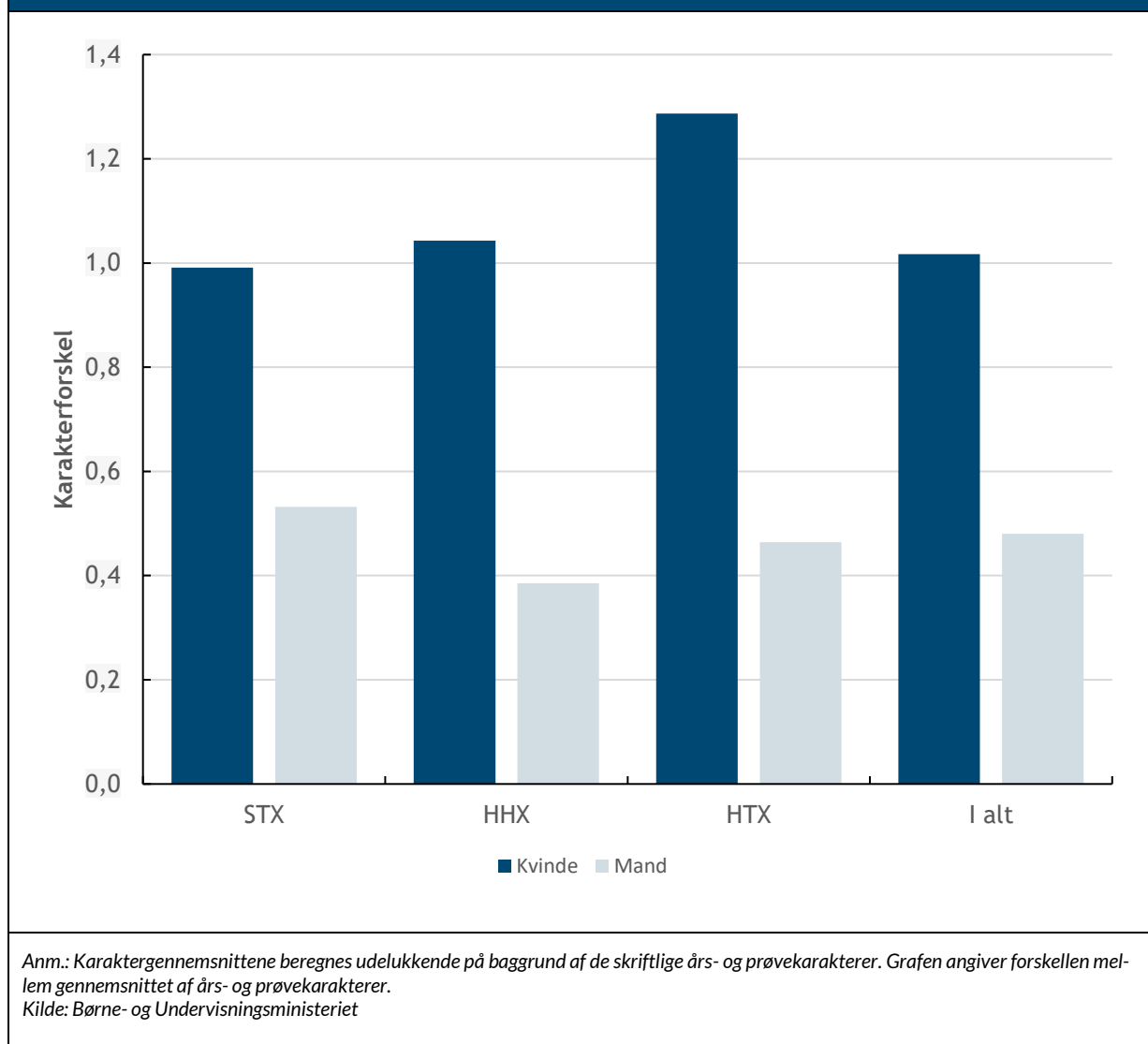

Karakterforskellen mellem års- og prøvekaraktererne kan alternativt præsenteres på baggrund af køn. På HTX, hvor forskellen for kvinder er størst, vil den gennemsnitlige kvinde opnå en gennemsnitlig årskarakter som er 1,29 karakterpoint højere end hendes gennemsnitlige prøvekarakter. På STX, hvor forskellen for kvinder er mindst, er der en forskel på 0,99 karakterpoint, hvilket indikerer at der er en generel tendens til at kvinder scorer betragtelig højere årskarakter end prøvekarakterer.

For mændene er den største karakterforskel at finde på STX med en karakterforskel på 0,53 karakterpoint, mens den mindste karakterforskel findes på HHX med en forskel på 0,39 karakterpoint.

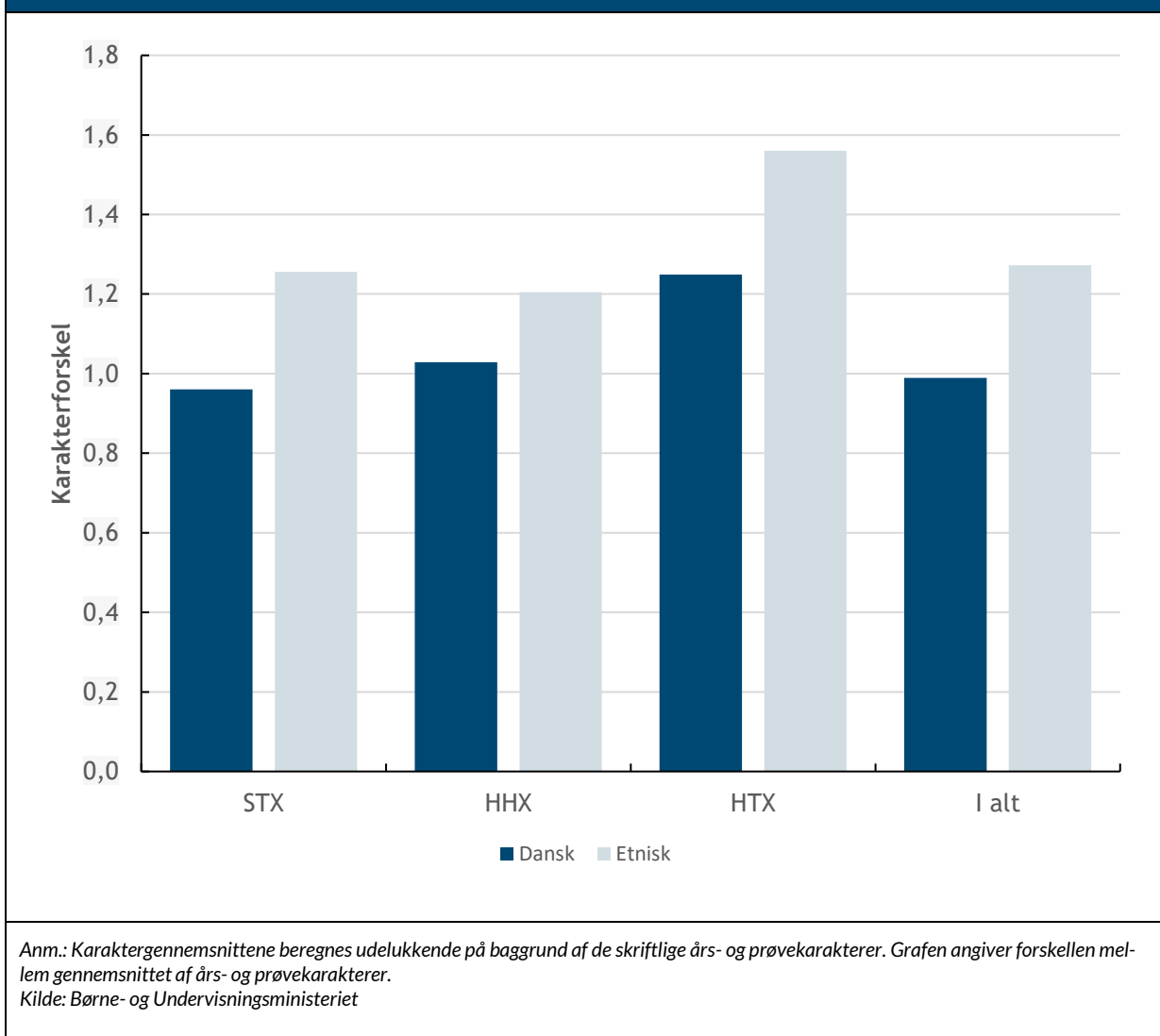
Sammenlignes karakterforskellen for mænd og kvinder ses det, at der er en generel tendens til, at forskellen mellem års- og prøvekarakter er størst for kvinder på alle tre gymnasiale uddannelser. Den største forskel mellem kønnene findes på HTX, hvor karakterforskellen for kvinderne er 0,82 karakterpoint højere end for mændene.

Figur 3. Karakterforskel mellem års- og prøvekarakter fordelt på køn

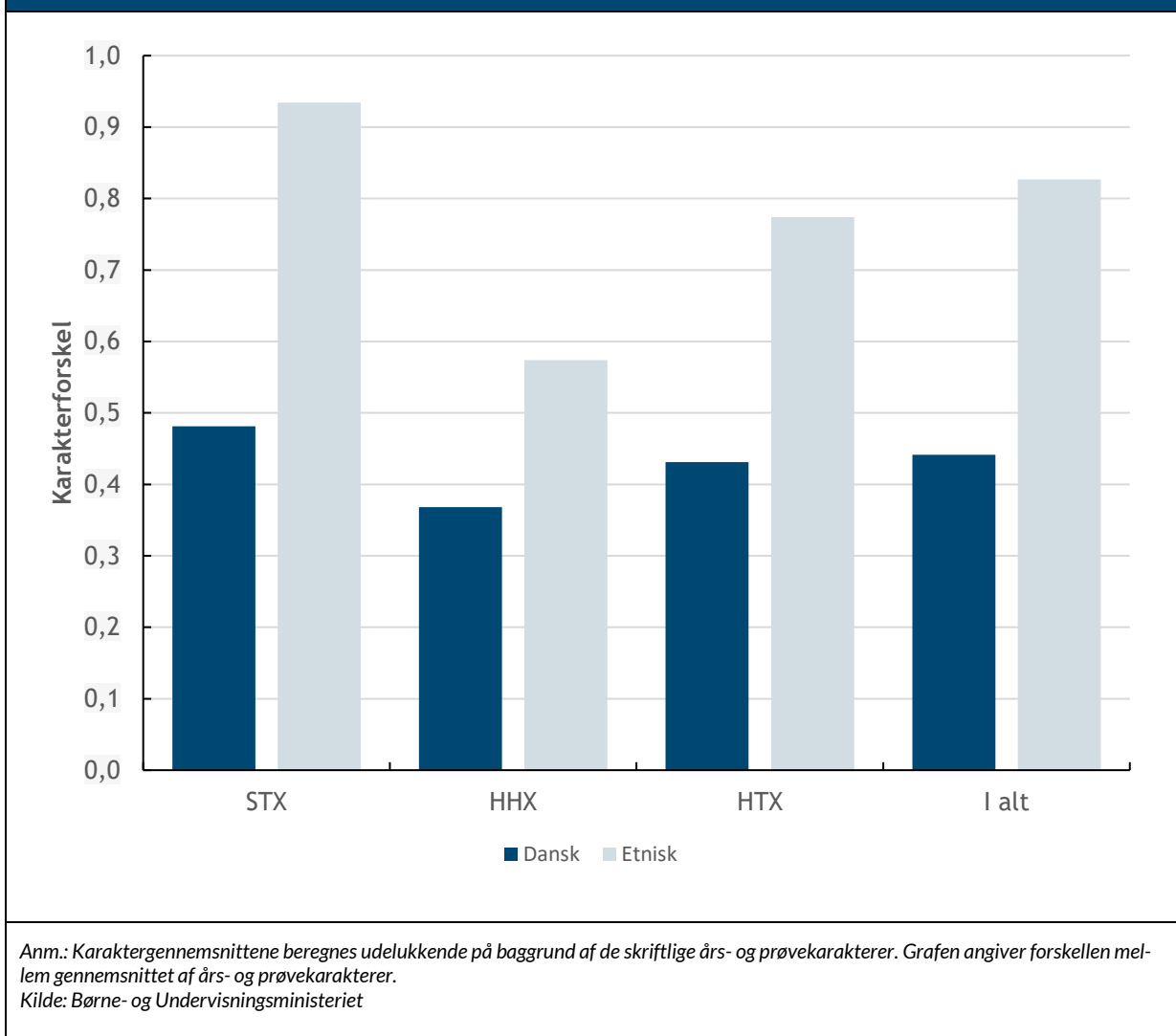
Den store forskel mellem års- og prøvekarakterer er højest for kvinder af anden etnisk herkomst. Kigger vi på forskellen over alle tre gymnasiale uddannelser ses den at være 0,99 karakterpoint for kvinder af dansk herkomst og 1,27 karakterpoint for kvinder af anden etnisk herkomst. Den største forskel findes igen på HTX for kvinder af både dansk og anden herkomst med karakforskelle på henholdsvis 1,25 og 1,56 karakterpoint.

Figur 4. Karakterforskel mellem års- og prøvekarakter for kvinder fordelt på herkomst

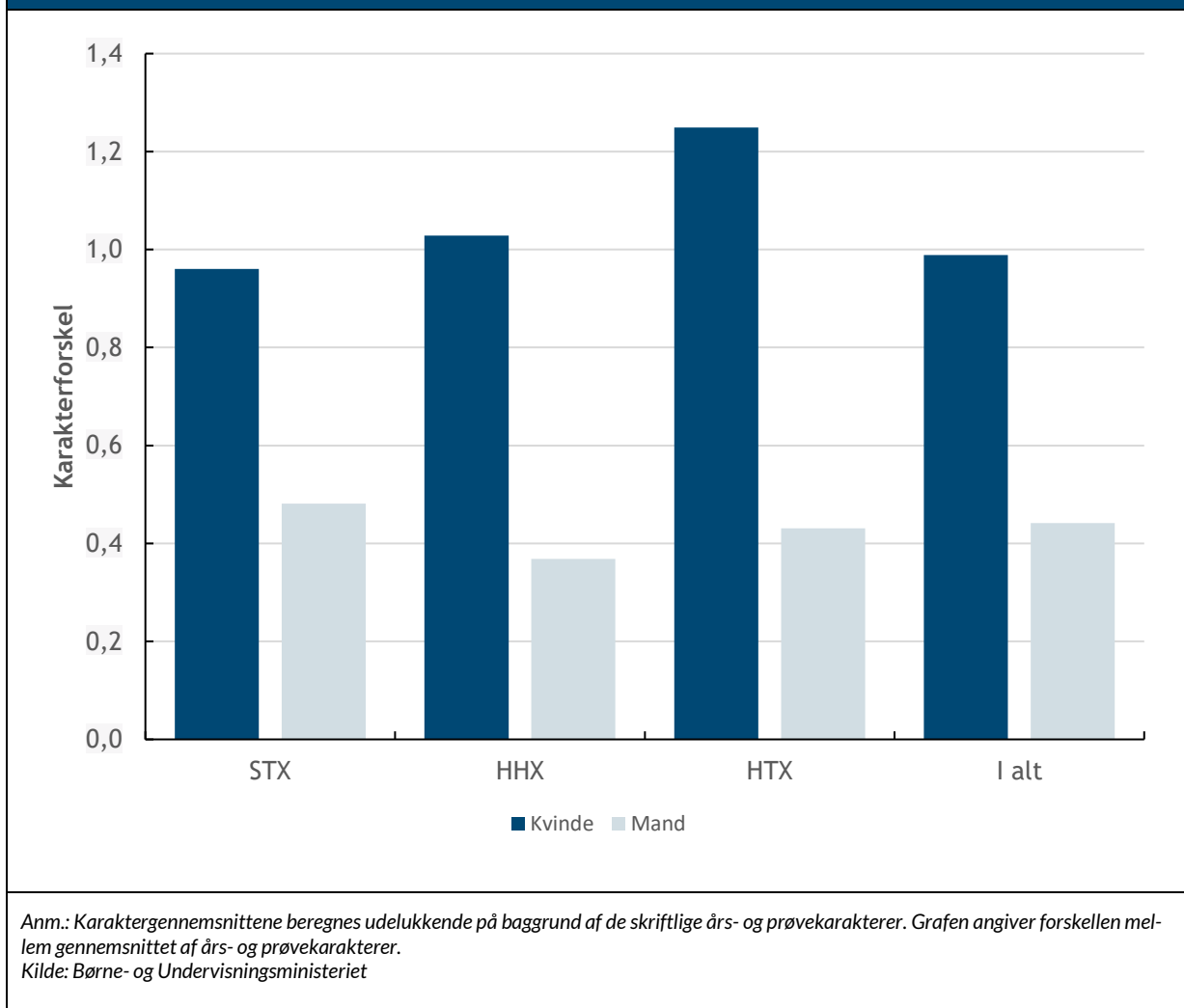
For mændene tegner der sig det samme billede som for kvinderne. På alle tre gymnasiale uddannelser er karakterforskellen mellem års- og prøvekarakterer højere for mænd af anden etnisk herkomst end for mænd af dansk herkomst. Samlet set for de tre uddannelser vil den gennemsnitlige mand af dansk oprindelse opleve en karakterforskel på 0,44 karakterpoint, mens en gennemsnitlig mand af anden etnisk herkomst vil opleve en karakterforskel på 0,83 karakterpoint. Denne forskel er størst på STX, hvor mænd af dansk herkomst har en karakterforskel på 0,48 karakterpoint, mens mænd af anden etnisk herkomst har en karakterforskel på 0,93 karakterpoint.

Figur 5. Karakterforskel mellem års- og prøvekarakter for mænd fordelt på herkomst

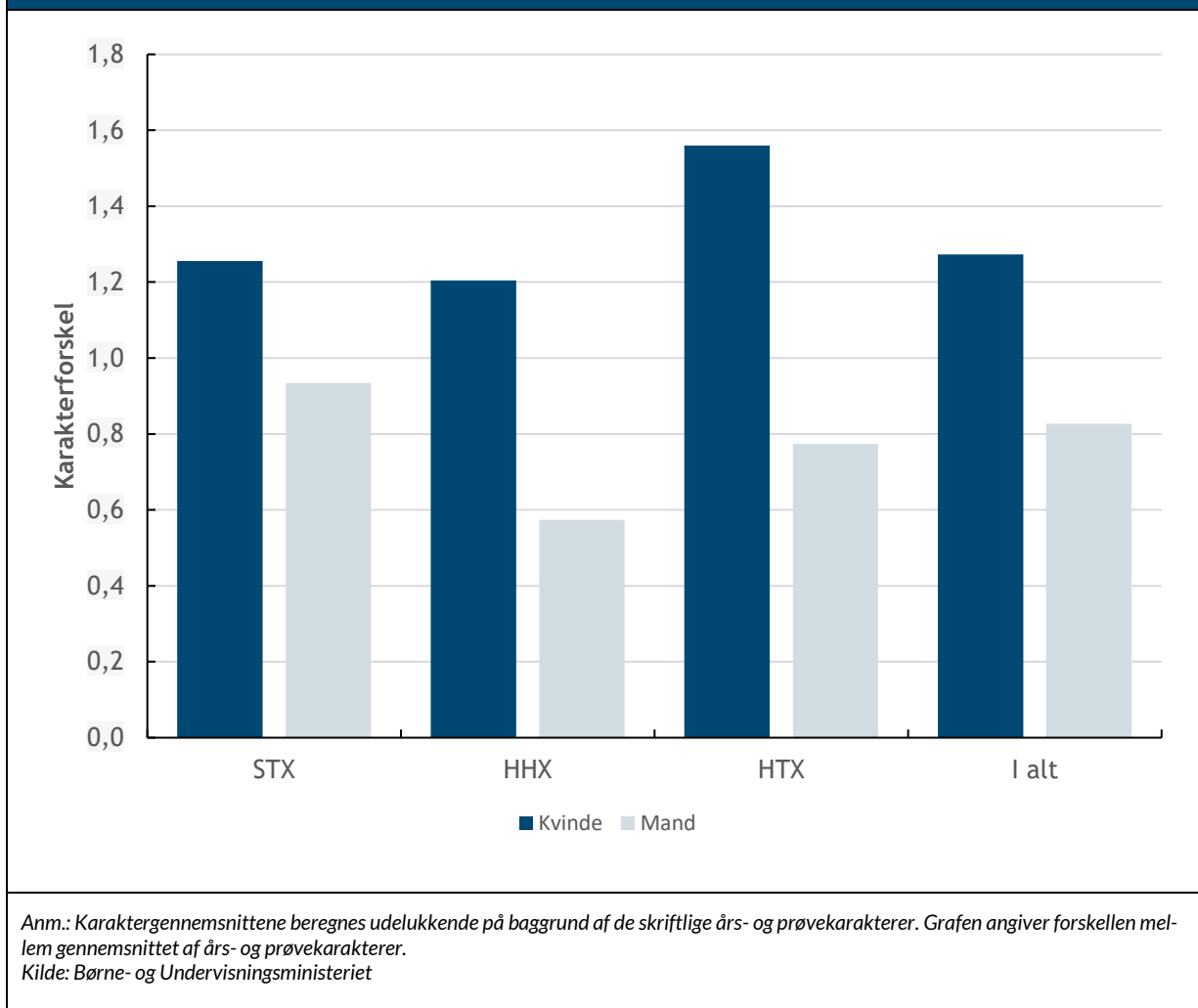
Forskellen mellem års- og prøvekaraktererne er ligeledes opgjort for elever af dansk herkomst fordelt på køn. Her fremgår det ganske forventeligt at danske kvinder oplever en højere karakterforskel sammenlignet med danske mænd, hvor det for de tre uddannelser i alt ses at danske kvinder opnår en årskarakter på 0,99 karakterpoint højere end deres prøvekarakter, mens forskellen for danske mænd er 0,44 karakterpoint. Mest udtalt er forskellen på HTX, hvor forskellen for kvinder er 1,25 karakterpoint, mens forskellen for mænd er 0,43 karakterpoint.

Figur 6. Karakterforskel mellem års- og prøvekarakter for elever af dansk herkomst fordelt på køn

For personer af anden etnisk herkomst er karakterforskellen ligeledes højest for kvinderne med en gennemsnitlig karakterforskel over alle tre uddannelser på 1,27 karakterpoint, mens karakterforskellen for mænd er 0,83 karakterpoint. Den største forskel er igen at finde på HTX, hvor kvinder af anden etnisk herkomst opnår en årskaraktter på 1,56 karakterpoint højere end deres prøvekarakter, mens forskellen for mænd af anden etnisk herkomst på HTX er 0,77 karakterpoint.

Figur 7. Karakterforskel mellem års- og prøvekarakter for elever af etnisk herkomst fordelt på køn

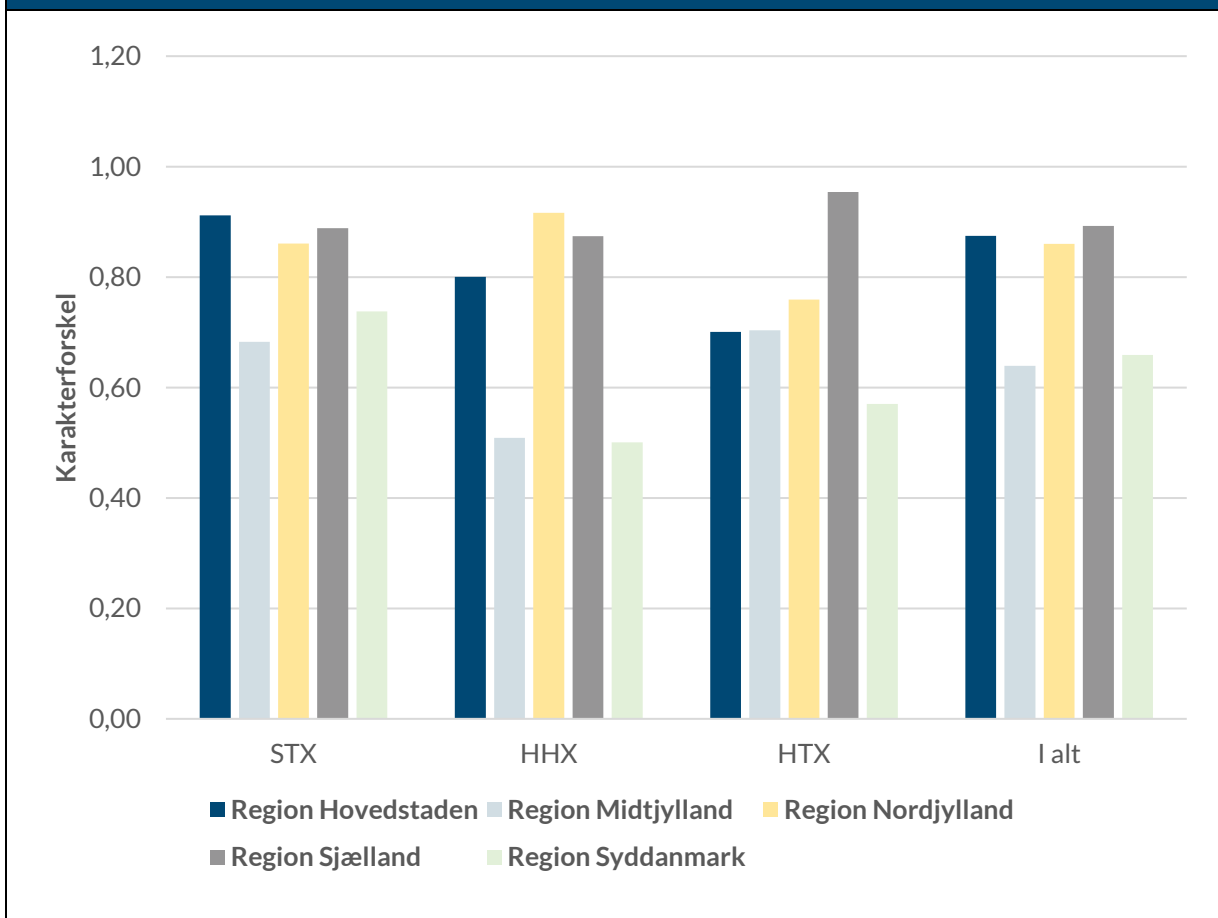
Alle førnævnte tal og figurer er baseret på data som dækker alle landets gymnasier. Hvis vi i stedet opgør karakterforskellene på regionalt plan, ses det, at man i Region Sjælland oplever de største karakterforskelle mellem års- og prøvekarakterer med en forskel på 0,89 karakterpoint. De tilnærmelsesvis samme karakterforskelle ses i Region Hovedstaden og Region Nordjylland med karakterforskelle på henholdsvis 0,87 og 0,86 karakterpoint. I forhold til disse tre regioner har Region Midtjylland og Region Syddanmark bemærkelsesværdigt lave karakterforskelle på henholdsvis 0,63 og 0,65 karakterpoint.

De lavere karakterforskelle i disse to regioner skyldes i særdeleshed at forskellene på HHX og STX er lave sammenlignet med de andre regioner. Her oplever man i Region

Midtjylland en karakterforskel på 0,51 karakterpoint på HHX og en karakterforskel på 0,68 karakterpoint på STX, mens man i Region Syddanmark oplever en karakterforskel på 0,50 og 0,74 henholdsvis. I Region Sjælland har man til sammenligning en gennemsnitlig karakterforskel på 0,87 karakterpoint på HHX og 0,89 karakterpoint på STX. Karakterforskellene på HTX er nogenlunde identisk for fire af regionerne med en karakterforskel på mellem 0,57 og 0,76, mens Region Sjælland også her har den største karakterforskel med 0,95 karakterpoint.

Det bør i øvrigt bemærkes at når man kigger på "I alt", da vil karakterforskellen på STX veje særligt tungt som følge af det større antal elever på denne uddannelse sammenlignet med de andre to.

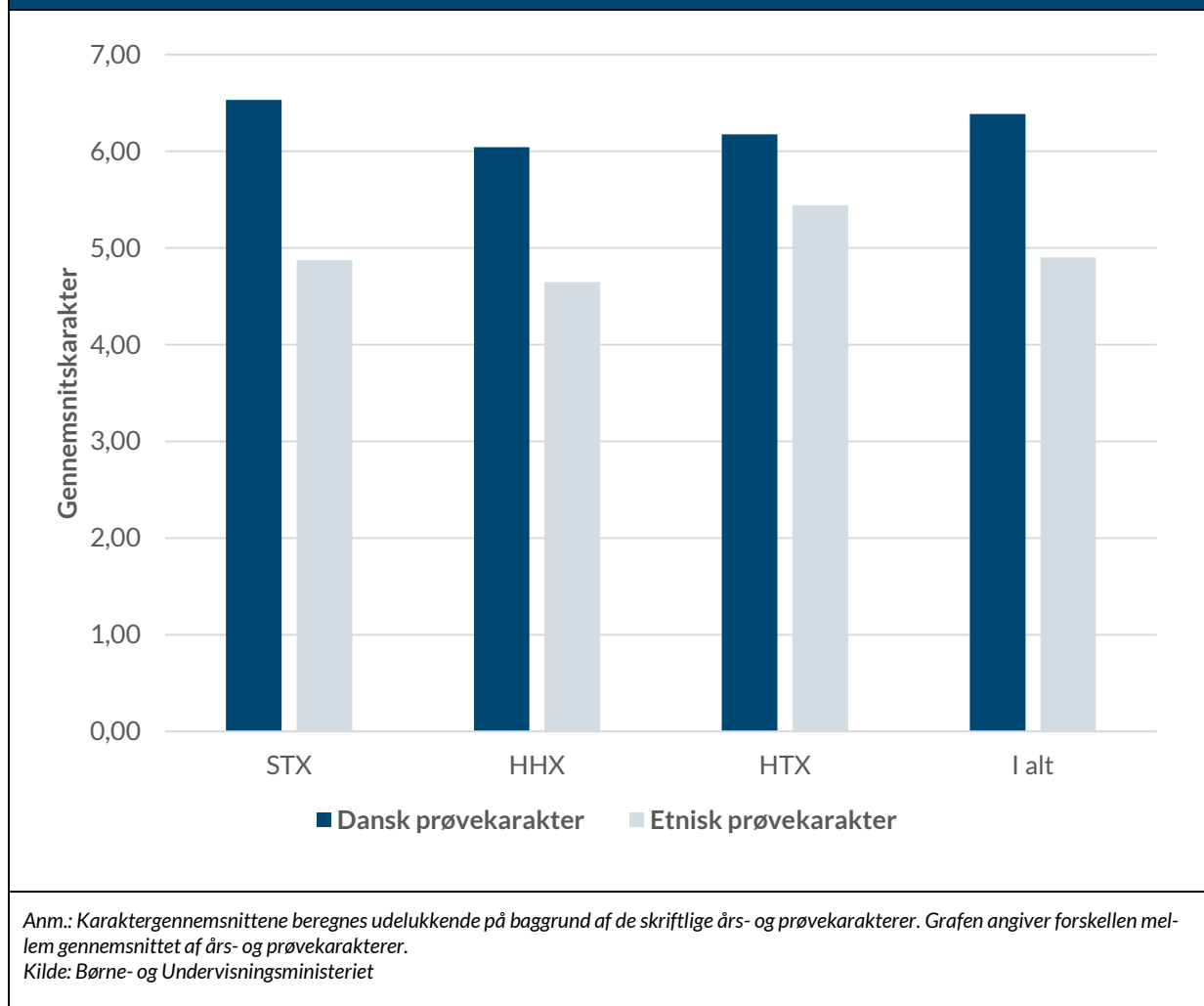
Figur 8. Regionale karakterforskelle

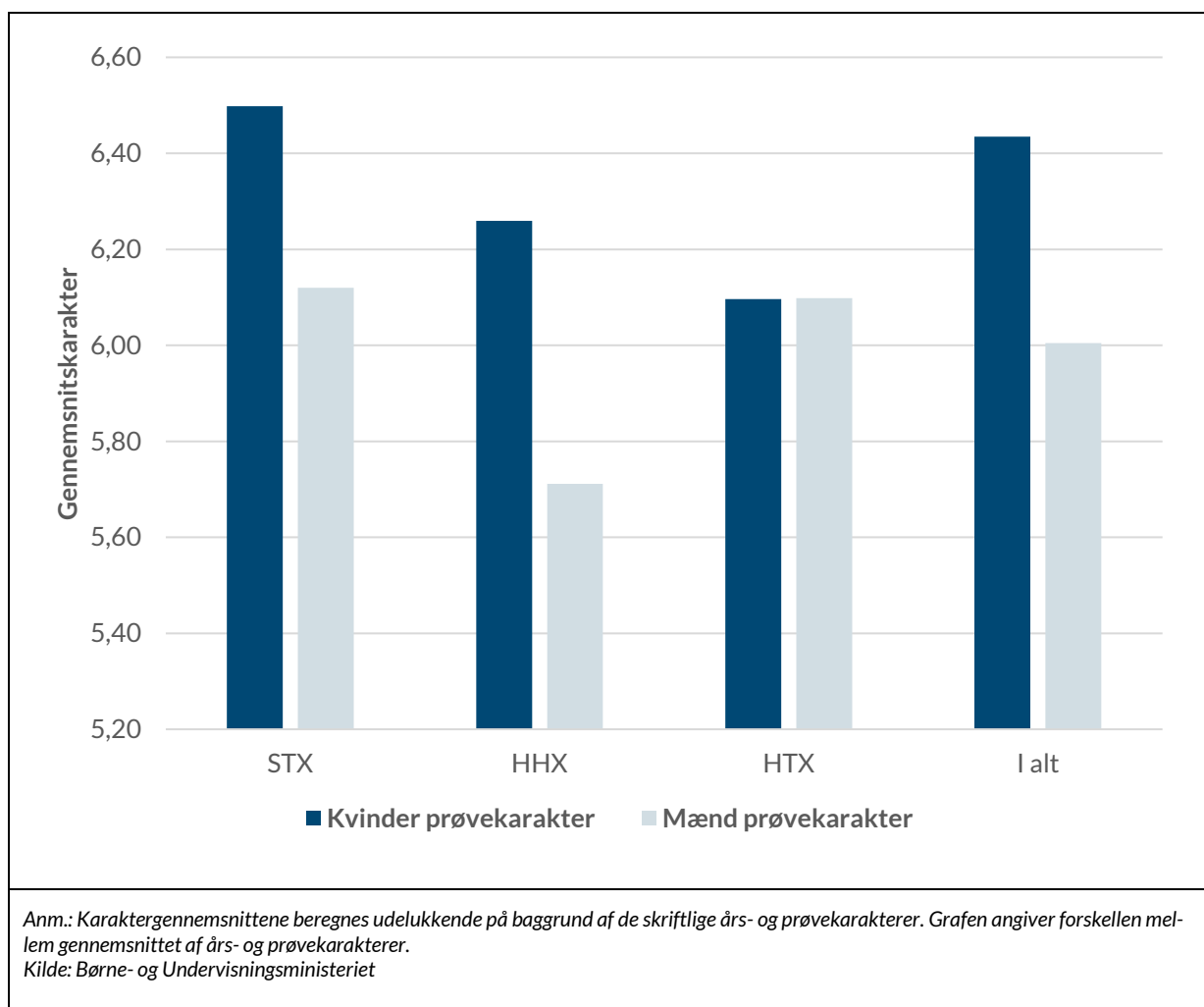
Anm.: Karaktergennemsnittene beregnes udelukkende på baggrund af de skriftlige års- og prøvekarakterer. Grafen angiver forskellen mellem gennemsnittet af års- og prøvekarakterer.
 Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet

Bilag: Karaktergennemsnit

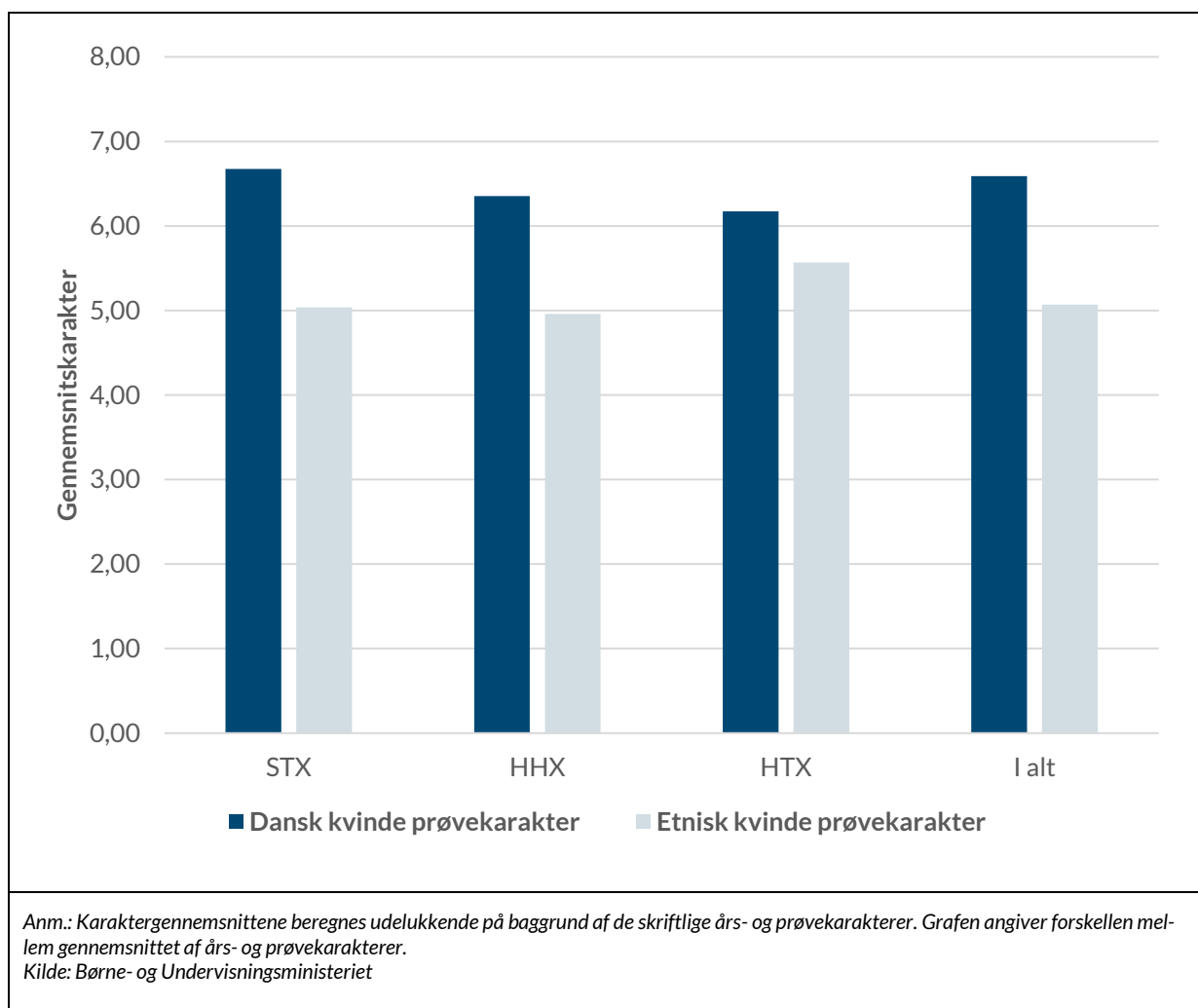
Figur B1. Gennemsnit af prøvekarakterer fordelt på herkomst

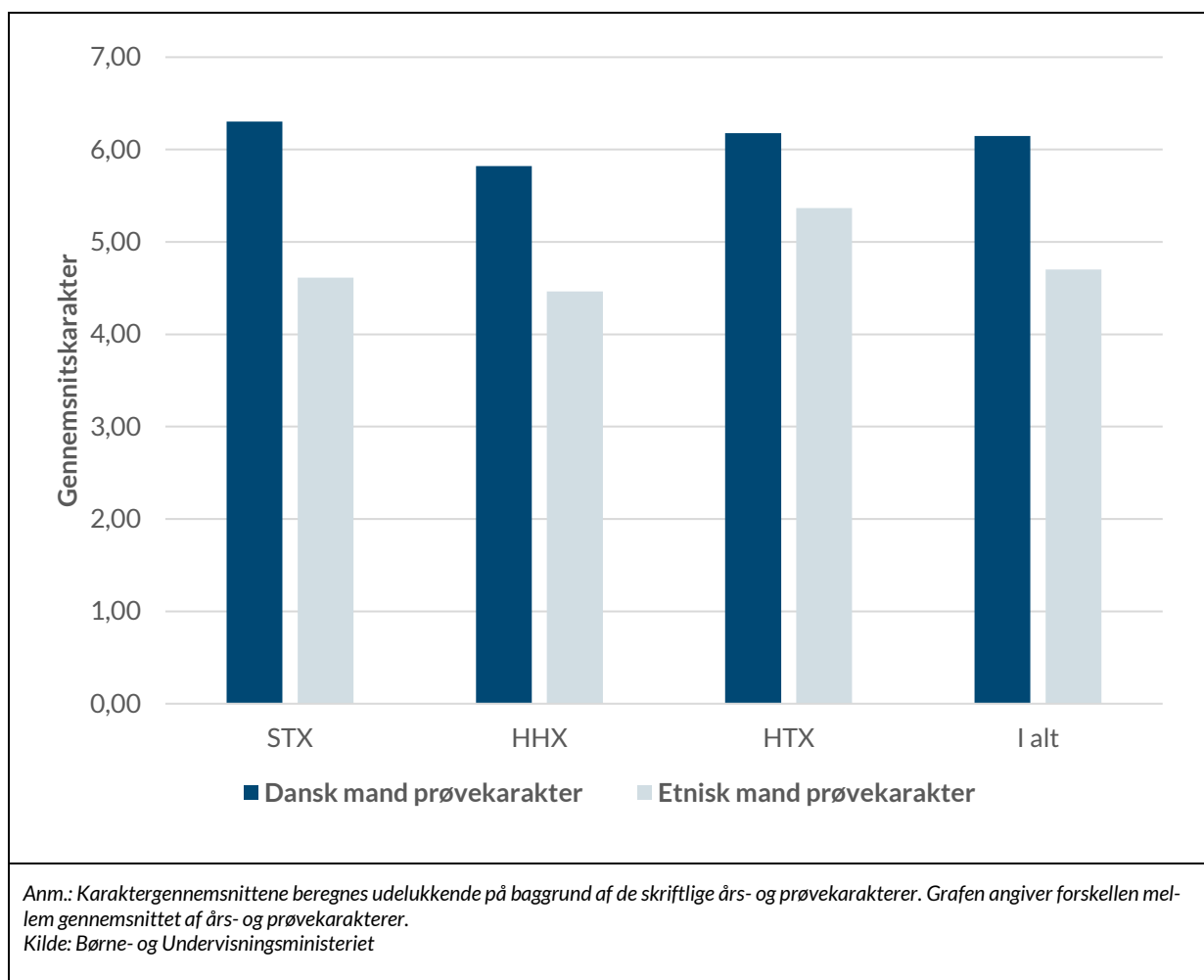
Figur B2. Gennemsnit af prøvekarakterer fordelt på køn

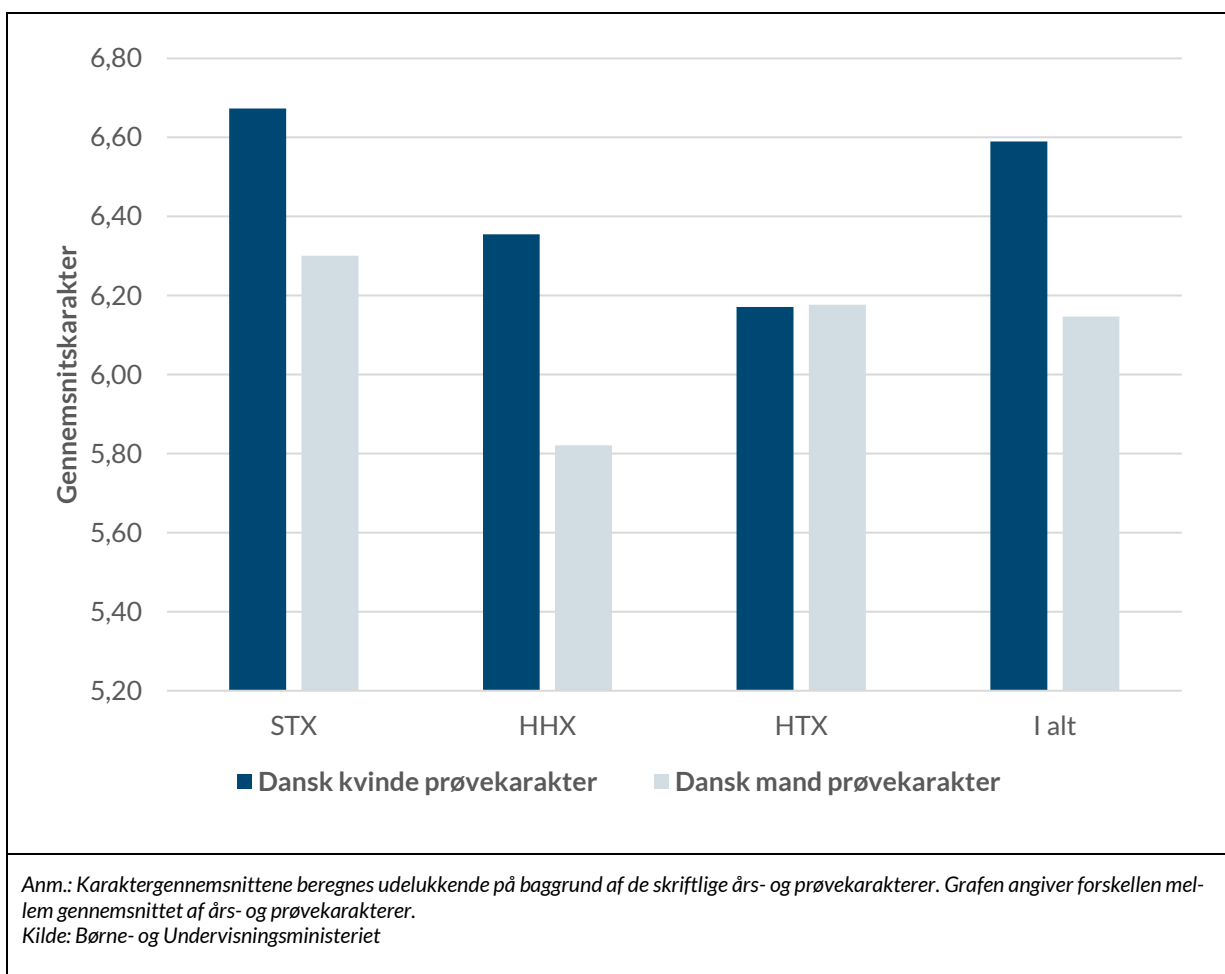
Figur B3. Gennemsnit af prøvekarakterer for kvinder fordelt på herkomst

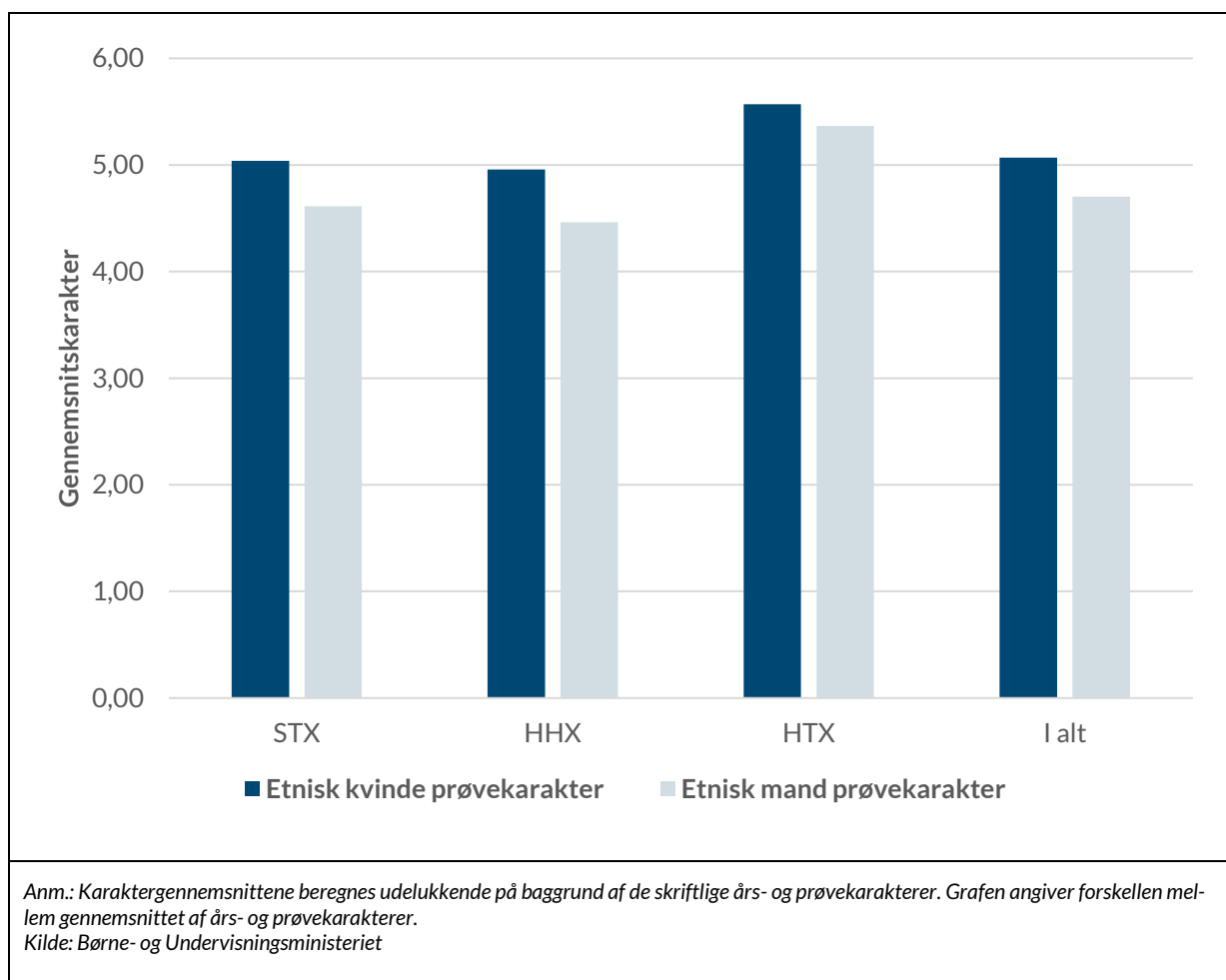
Figur B4. Gennemsnit af prøvekarakterer for mænd fordelt på herkomst

Figur B5. Gennemsnit af prøvekarakterer for elever af dansk herkomst fordelt på køn

Figur B6. Gennemsnit af prøvekarakterer for elever af etnisk herkomst fordelt på køn

ⁱ Jf. Christoffersen, C. & K. B. Larsen (2015): "Den Danske Grundskole - Økonomisk Set" Hans Reitzels Forlag.

Og

Hanushek E. A & L. Wössmann (2007): "The Role of Education Quality in Economic Growth". World Bank Policy Research Working Paper 4122.

ⁱⁱ Larsen; A. B. & K. B. Larsen (2021): "Forskelsbehandling af eleverne ved karaktergivning i gymnasiet". Cepos analyse-notat. <https://cepos.dk/artikler/forskelsbehandling-af-eleverne-ved-karaktergivning-i-gymnasiet/>